

## דברים נחמרים שזכיתי לשמוע מרבינו ה"קהלות יעקב" זצוק"ל בענין חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ג סוף ה"ה: "וכן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא".

ובהלכות מלכים פ"ח ה"י והי"א: "... וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל יהרג\*, והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב\* בכל מקום, וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים... כל המקבל

\* הנה למדנו הערב בלימוד הרבים בס"ד במפכת גיפין דף ח' ע"א בסוגיא דסוריא בחידושי חת"ס זיע"א שם שכתב וזה לשונו הקדוש: —

... ולפע"ד נראה דהנה רש"י שם [בספ"ק דע"ז] במתני', וכ"כ הרע"ב והתוי"ט שם, דבסוריא ליכא לא דחניית קרקע [לא תחנם, לא תתן להם חניי בקרקע] אפי' למי' כיבוש יחיד שמי' כיבוש. <sup>אוצר החכמה</sup>

והטעם נ"ל כפשוטו, דהרי מקרא, "כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהי" מפקין כל מה שיכבשו ישראל כל מקום אשר ידרכו — להם יהי, וא"כ אם ימשלו בכיפה — לא יתנו חנינה לאר"ה, ואנה ימצאו מקום לחנותם, והלא לא נצטוינו להשמידם ולא לגיירם? אע"כ זה נאמר רק בארץ עשר עממיו, אבל בשאר ארצות, אפי' יתקדשו לענין תרומות ומעשרות, אבל לא לענין חנינה בארץ למכור להם בתים...". עכ"ל רבינו החת"ס זצוק"ל, יעוי"ש בכל דבריו הקדושים.

ובהשקפה ראשונה הוקשה לן מש"כ רבינו החת"ס זיע"א: "אנה ימצאו מקום לחנותם, והלא לא נצטוינו להשמידם ולא לגיירם" — דנהי דלא נצטוינו לגיירם להיות גרי צדק, אבל הלא כתב הרמב"ם בהל' מלכים ספ"ח ה"י: "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל, שנאמר מורשה קהלת יעקב, ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות, שנאמר ככם כגר, אבל מי שלא רצה — אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות, וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל — יהרג, והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום", וא"כ נצטוינו לכוף את כל באי העולם להיות גר תושב, וכשיהיו גרים תושבים יהי' מותר לנו להחנותם בארץ?

ונתעוררנו מכאן בס"ד, שלכא' דעת רבינו החת"ס זיע"א, דאיסור "לא תחנם" — לא תתן להם חניי בקרקע" הוא גם על גר תושב?

ובמנ"ח במצוה תכ"ז [לא תחנם] לא דיבר מזה [אם האיסור הוא גם במכירת לגר תושב].

אבל בעז'השי"ת מצאנו במנ"ח במצוה רפ"ד [בפ' אמור, דין טבל] שיש שם דברים עשירים בזה [ברך צ"ט ע"ב טור א'], וזה לשון קדשו: "... ואף גר תושב נראה דאסור ליתן להם חניי בקרקע, ובפרט למעם המבואר בע"ז דמפקע השדה מתו"מ, א"כ לגר תושב נמי אסור מה"ט, וער"מ שם הע"ז פ"י ה"ג וד' במחבר לקרקע אינו מחלק בין עכו"ם לגר תושב, רק אח"כ לענין דאסור ליתן להם מתנת חנם כתב דלגר תושב שרי, דמצוה להחיותו, משמע דלענין מחובר לקרקע אין חילוק בין עכו"ם לגר תושב, ועיין ביר"ד סי' קנ"א, וער"מ שם ה"ז גבי הלאו דלא ישבו בארצך כתב דאסור להושיב עכו"ם בארצו, וכתב בפירושו אבל גר תושב

<sup>אבות</sup> שבע מצוות, ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, <sup>אבות</sup> והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת — אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אומות העולם, ולא [אלא] מחכמיהם".

<sup>אבות</sup> ובהלכות איסורי ביאה פי"ד ה"ז: „אי זה הוא גר תושב? — זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל, — הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אומות העולם".

וב„אור שמח" שם: „והוא מחסידי אומות העולם — כוון רבינו למה שביאר בהלכות מלכים סוף פ"ח: „והוא שיקבל אותן ויעשה אותם מפני שצוה בהן הקב"ה והודיענו ע"י משה רבינו שב"נ מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב וכו'".

הרי מבואר בדברי רבנו הרמב"ם ז"ל דגוי שמקבל שבע מצוות בפני שלשה חברים, ונזהר לעשותן, מפני ציווי הקב"ה בתורה — הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא.

מותר, וכאן לא כתב זה, נראה בפשימות לענין ליתן להם חניי' בקרקע אסור אף לגר תושב... „עכ"ל רבנו המנ"ח זיע"א, יעוי"ש בכל דבריו הקדושים בזה.

ואם כנים אנחנו בדקדוקנו הנ"ל מדברי רבנו החת"ם זיע"א בחידושו לגיטין ח' א' דס"ל דאסור ליתן חניי' בקרקע גם לגר תושב — אם כן זכינו למצוא בזה תרי מלאכי ברקיעא [חת"ס, מנ"ח] מתנבאים בסגנון אחד: דאיסור „לא תחנם — לא תתן להם חניי' בקרקע" הוא גם על מכירה לגר תושב. ואכתי צ"ת בזה בס"ד.

כל זה דברנו בעזהשי"ת הערב [אחרי בדיקת חמץ] בלימוד הרבים בבית המדרש „ירחי כלה" זכרון-מאיר ת"י.

שוב בינותי בספרים בס"ד ומצאתי בזה בעזהשי"ת תרי מלאכי ברקיעא [הנצי"ב והחזו"א] שנקטו לדבר פשוט שמותר למכור קרקע בא"י לגר תושב.

כן כתוב בשו"ת „משיב דבר" להגאון הנצי"ב זצוק"ל בחלק שני בקונטרס דבר השמיטה הגדפס אחרי סי' ג"ו, עייש"ה ששנה ושילש דבר זה שמותר למכור קרקע בא"י לגר תושב. וכן כתוב ב„תזון איש" שביעית סי' כ"ד ס"ק ב'.

וצ"ת מה יענו רבותינו הנצי"ב והחזו"א זיע"א לראיית המנ"ח הנ"ל מלשונות הרמב"ם פ"י מע"ז [שכתב ההיתר לגר תושב רק במתנת חנם וכישיבה בארץ, ולא בדין מכירת קרקע]? ואולי יאמרו שיגיד עליו רעו. וצ"ת בזה.

וכמדו' שכל הדיון הידוע שדנו אם רשאים למכור קרקע בא"י לישמעאלים — היינו בהניח שלגר תושב מותר למכור, ובזה דנו על הישמעאלים, וטענו רבותינו הקדושים הנ"ל דבלי קבלה לפני ג' חברים אין זה גר תושב וכו'.

אבל למאי דנתגלה לן, דלהמנ"ח [ואולי גם להחת"ס, אם נכון דקדוקנו הנ"ל מדבריו הקדושים בחידושו לגיטין ח' א'] אין בכלל היתר למכור לגר תושב, אם כן הלא אין בכלל התחלה לדיון על הישמעאלים.

[אסרו חג הפסח תשמ"ו]. וצריך לי רב בכל זה.

ולא נתבאר בדברי רבנו הרמב"ם ז"ל גדר אחר לחסידי אומות העולם שיש להם חלק לעולם הבא אלא רק זאת בלבד: שקיבל על עצמו להיות גר תושב ומקיים זאת.

והנה ראיתי בספר אחד שכתב: „ומ"מ גראה פשוט שגם היום, שאין גר תושב, אלו שמאמינים בה, ומסרו נפשם להציל מבני ישראל בצרתם, בזה הם חסידי אומות העולם, וגראה פשוט שלהם חלק לעולם הבא עם חסידי אומות העולם, וכמש"נ".

ולא הבנתי: איך אפשר לכתוב „גראה פשוט" נגד המבואר ברמב"ם שהביא בעצמו מהל' מלכים דגר תושב הוא דמיקרי מחסידי אומות העולם, ולא מצאנו ברמב"ם גדר אחר נוסף של „גוי מאמין בה' ושהציל יהודים" שייקרא גם הוא מחסידי אומות העולם ויהי' לו חלק לעולם הבא, ואיך אפשר לחדש כזאת, ועוד „גראה פשוט"? וחשבתי שיש כאן לכאן ענין של „לא תחנם" בכפליים: גם נתינת חן לגויים, וגם נתינת מתנת חנם להם, דלדין תרווייהו אסירן.

אלא שהעירוני כמה גדולי תורה שליט"א, דאפילו אם „נתינת חן לגויים" יש כאן, אבל „נתינת מתנת חנם להם" — ליכא, דאין העולם הבא שלו, ואיננו בעלים ליתנו במתנה למי שרוצה, ואין כאן כלל חלות של מתנה בכי האי גוונא ...

וכבוד גאון אחד שליט"א כתב על זה, וזה לשונו הנעים: „בלא מקור אין לחדש, ובודאי שלא בכעין אלו. ויש כאן עוד נקודה, דגם למאי דכתב, וכי כולם בחדא מחתא מחתינו? יש שהצילו מחמת שנאת הכובש, ויש משום שקיוו לתשלום גדול, ויש משום התחלת לכבוד ופרסום בבוא המועד, ויש משום שאוהבים הערצת מכירי התודה הניצולים, ויש משום תכונה לעשות מעשים נועזים, ויש משום שצעב"ח בעלמא מעיר עשתונותיהם ודוחפם לכל מיני פעולות, וכיוב"ז, ואהבת ישראל מילתא דלא שכיחא. ולמה ליתן לגויים חנינה בחינם?"

אלא שכבוד הגאון שליט"א בעל המחבר ספר הנ"ל שכתב „שגראה פשוט" שגוי המאמין בה' ומסר נפשו להציל מבני ישראל בצרתם, יש לו דין חסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא — השיב לי שיש לו מקור לזה מש"ס דמסכת ע"ז י"ח א': „אמר לו קלצטונירי [לרבי חנינא בן תרדיון]: רבי, אם אני מרבה בשלהבת, ונוטל ספוגין של צמר מעל לבר, — אתה מביאני לחיי העולם הבא? אמר לו: הן. השבע לי — נשבע לו. מיד הרבה בשלהבת, ונטל ספוגין של צמר מעל לבו, יצאה נשמתו במהרה, אף הוא קפץ ונפל לתוך האור, יצאה בת קול ואמרה: רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן לחיי העולם הבא", הרי שזכה הקלצטונירי לחיי העולם הבא מבלי שהי' גר תושב.

והשבתי: דאיך אפשר להתחכם על הרמב"ם מכת קושיא מגמרא, דהלא סוף סוף לא הביא הרמב"ם דבר זה, אלא רק גר תושב, וכנ"ל, ועל כרחך דשערי תירוצים לא גנעל, ויש לומר בכמה אופנים מאיזה דין זכה הקלצטונירי לחיי העוה"ב [ולומר שהי' יהודי — הנה אדוננו המהרש"א זיע"א שם בחדושי אגדות נעל את הדלת בפנינו בזה, שכתב שודאי שהי' גוי, עיי"ש במהרש"א], וגם אין הנידון דגוי מציל יהודים דומה להראי' דהאי קלצטונירי, שאדרבא קירב מיתתו של התנא הקדוש רבי חנינא בן תרדיון, אלא שעשה לו נחת רוח וטובה בזה, וא"כ מבואר כאן שזכה לעוה"ב עבור שעשה

[1234567]

נחת רוח לתנא אלקי קדוש, ומה הראי' לנידון דידן, ואיך נוכל לפסוק מכאן שיש עוה"ב לגוי מציל יהודים, בזמן שאין כאן הוכחה כלל, ושהרמב"ם לא הביא כלל דבר זה.

והלכתי לכבוד רבנו זצוק"ל והצעתי לפניו את השאלה הנ"ל בלשון זו: —

נתעוררתי ע"י ג"א, דהנה ברמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה כתב דחסידי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב, ובהל' מלכים ספ"ח כתב הרמב"ם דחסידי אוה"ע היינו גר תושב שקיבל ומקיים ז' מצוות מפני ציווי של השי"ת ע"י מרע"ה, וא"כ זולת זה לית לן ברמב"ם גדר אחר לחסידי אוה"ע, ואין לגויים אחרים [מלבד הנ"ל] חלק לעוה"ב.

וא"כ צ"ע בגמרא ע"ז י"ח א' שהבטיח ר' חנינא בן תרדיון עולם הבא לקלצטונירי שיקרב את מיתתו וכו' כמבואר שם, ומאיזה דין מגיע לו עולם הבא עבור זה?

והשיב רבנו זצוק"ל: אולי זה לא מדין חסידי אוה"ע, ואולי קיבל עליו שבע מצוות בפני התנא ר' חנינא בן תרדיון, שאולי קבלה בפניו של יחיד מומחה הוא כמו קבלה בפני ג' חברים, ואולי יש עוד חילוקים בזה, אבל עכ"פ אי אפשר ללמוד ולהקיש מזה על ענין אחר, כי אין לנו נידון דומה לזה כל זמן שאפשר להגיד חילוקים.

ועוד צידד רבנו זצוק"ל סברות בזה, ולא רשמתי אז בזמנו, ולא הכל זכור לי ברור, אבל זאת זוכר אני להדיא שלבסוף סיים רבנו זצוק"ל ואמר: ובכלל לא קשה משם, שהרי היתה זו הבטחה של תנא אלקי, ומה יודעים אנחנו על דבר הכח הנורא של הבטחה של תנא ...

אח"כ הרהר רבנו זצוק"ל איזה רגע, ושוב פתח ואמר לי [כממתיק פוד, אשר עד היום אינני יכול לשכוח את רוממות ההרגשה הקדושה הנעימה למשמע דבריו הקדושים דלהלן]: אמנם בכלל צריך לדעת שכפי הנראה ה"חלק לעולם הבא" שיש לחסידי אומות העולם אין זה מהעולם הבא שיש ליהודים, דהנה היהודי נשמתו חצובה מתחת כסא כבודו יתברך, וזוכה לעולם הבא לחזור למקור מחצבתו תחת כסא הכבוד, וליהנות שם מזיו השכינה, משא"כ הגוי שאין לו שייכות עם כל זה, ואין נשמותיהם של הגויים חצובות מתחת כסא הכבוד — [א"ה: הראו לי לשון התוס' ע"ז ה' א' (ד"ה אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף): "... ואומר הר"ר אלחנן דגשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף אחד"] — וא"כ אפילו שהוא מקבל עליו להיות גר תושב, ולקיים שבע מצוות בני נח, ומקיים אותם מפני ציווי ה', ויש לו על זה שם מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל אין הכוונה שיש לו מקום תחת כסא הכבוד, בצל כנפי השכינה, כי אין לגוי שום שייכות עם זה, אלא הכוונה שיש לו איזה עידון ואיזה תענוג לעולם הבא, אבל במקום אחר ובסוג אחר לגמרי מעולם הבא של ישראל, שנשמותיהן חצובות מתחת כסא הכבוד ...

כך אמר לי כבוד רבנו זצוק"ל ש"כפי הנראה" כך הוא.

ואחרי זמן רב הראו לי מש"כ בזהר חדש רות דף ע"ח ע"ב: —  
 "וע"ד כל גוי שיעשה תשובה, ויתפרש מע"ז ומעבירה, יעול הקב"ה ב' רוח קדישא ונפשא קדישא, וע"ד יש לו חלק לעוה"ב, ולא עם בני ישראל, אלא חלק בפני עצמו, ועולם בפני עצמו".

## פניני רבנו הקהלות יעקב עג

והנה לכאורה בפשוטו אין כוונת הזוהר חדש לגוי שנעשה גר צדק, דגר צדק אין הגדרתו „גוי שיעשה תשובה ויתפרש מע"ז ומעבירה", אלא הרי זה כלשון הרמב"ם בהל' איסורי ביאה פי"ג ה"ד: „כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה...“, וענין קבלת גרות גמורה להיות גר צדק אין זה ענין של „יעשה תשובה“, דגוי אינו חוטא בזה שהוא גוי, ואינו צריך לעשות תשובה ולהתגייר. ועיין יבמות מ"ח ב' והגהות הגריעב"ץ וצוק"ל שם.

וכמדומה שפשוט הוא שכוונת הזוהר חדש היא שיעשה תשובה ויקבל עליו שבע מצוות בני נח, ויהי גר תושב, כמו שאמרו בגמרא ב"ק ל"ח א' דעמד והתירן להם היינו לא דאיתגורי איתגור, אלא שאם מקיימים שבע מצוות בני נח — אין מקבלים עליהם שכר כמצווה ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה, וכמש"כ ברמב"ן ובריטב"א מכות ט' א' שלכן צריך לקבל עליו להיות גר תושב כדי שאז יהי כמצווה ועושה, יעויין בסוף ספר „חדושי מרן רי"ז הלוי“, ואולי זה הוא „שיעשה תשובה ויתפרש מע"ז ומעבירה“ שמקבל שלא לעבוד ע"ז ולא לעבור עבירות שב"ג הזוהר עליהם, — וכמש"כ הרמב"ם בהל' מלכים ספ"ח ש„צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג“, — דהיינו בגדר גר תושב, וזה מחסידי אומות העולם שיש להם חלק לעוה"ב. ועיין היטב בסוטה ל"ה ב'. ואכתי יש לסתור ולבנות בזה.

ואם כנים הדברים — כי אז הנה מבואר כאן בזוהר חדש להדיא בדברי קדשו הנ"ל של רבנו זצוק"ל ש„יש לו חלק לעולם הבא, ולא עם בני ישראל, אלא חלק בפני עצמו, ועולם בפני עצמו“.

והדברים נפלאים בעוזה שי"ת.

\* \* \*

„מחבר שנעלמה ממנו איזו גמרא לפי שעה — יכול לתרץ עצמו ע"י ה„בית יוסף“ חו"מ ריש סימן ק"צ...“

פעם אמר לי רבנו זצוק"ל: הגני שמח מאד מההערות שמעירים לי על ספרי „קהלות יעקב“, יש שכותבים לי על איזו קושיא או תירוץ בספר שנמצא כבר בספרן של צדיקים במחברים הקודמים — והגני מאד נהנה מזה, שכאשר הולכים בדרך ישרה פוגשים שם עוד, ואין זו תפיסה על המחבר שכבר קדמוהו, כי מי זה יכול ללמוד את כל הספרים של כל המחברים.

ויש שמקשים קושיא על האמור בספר — ואז יש מקום לפלפל ולשאת ולתת. אבל ב"ה לא זכור לי שיהי ב„קהלות יעקב“ דבר שנסתר מחמת איזו גמרא מפורשת.

ואם מביאים לי פעם ראי' מגמרא מפורשת שהייתי צריך להביאה ונעלמה ממני בשעת כתיבתי — הנה י"ל שרבנו ה„בית יוסף“ הוא מליץ טוב ומסנגר על מי ששכח גמרא מפורשת...“

דהנה איתא ב„חשן משפט“ סי' ק"צ: „קרקע נקנה בכסף... ואין נקנה בפחות משוה פרוטה“.